

ranje političnih gibanj in skupin v OF oz. Socialistični zvezi delovnega ljudstva Slovenije, ki opušča (oz. mora opustiti) sloves partijske transmisije in obuja (oz. mora obuditi) koalicijsko tradicijo: to seveda pomeni, da morajo prenehati delovati vsi tisti kadrovski mehanizmi, ki urejajo naše politično življenje tako, da vodilne položaje (tudi v SZDL) zasedajo člani partije. V SZDL bo moralo prav tako priti do zbiranja in ugotavljanja članstva, volitev itn.

To izbiro (demokratične SZDL in demokratične slovenske države) najnovejši dogodki v Jugoslaviji potrjujejo, kakor jo tudi ogrožajo.

Naj sklenem z odgovorom na vprašanje, ki sem si ga zastavil na začetku in ki se je glasilo: Kako je mogoče govoriti o spremembi narodnega značaja pri Slovencih, denimo od zadnje vojne naprej? Menim, da Slovenci s pozivom OF, naj spremenijo svoj značaj, niso doživeli nekaj, kar bi bilo povsem tuje njihovem značaju oz. njihovi zgodovinski izkušnji, ampak da je to pač bila napoved nove, za nas najnovejše in nemara zadnje konverzije. Ta konverzija je po mojem prepričanju »re-konvertirala« Slovence na njihovo izhodiščno točko,* na njihov izvorni položaj, ki se imenuje »neodvisno« slovansko ljudstvo — v zvezi z drugimi slovanskimi plemeni, kakršna je bila Samova država v 7. stoletju. Od takrat so se zunanje razmere seveda bistveno spremenile in nemara je zdaj čas, da se povsem brezobzirno odločimo, kaj hočemo storiti sami s seboj.

Ali so danes dileme še zmerom enake kot pred štiridesetimi leti?

Jaša
Zlobec

Že osnovno vprašanje naše skupne teme mi zbujata precejšnje nelagodje. Kaj je pravzaprav z »novim likom aktivnega slovenstva« in kakšna je definicija »slovenskega narodnega značaja«? Če na zadevo pogledamo širše: kakšna sta francoski ali nemški narodni značaj? In kje so tiste temeljne skupne poteze med narodnim značajem italijanskega fašista in italijanskega komunista?

Danes, ko so vse večnostne in globalne resnice in razlage dodobra okrušene in pošteno razpokane, se zdi omenjeno vprašanje neproduktivno, mislim pa, da je najbrž vseeno koristno kot izhodišče za druge

* Na prvi pogled je teza o »re-konverziji« v protislovju s tezo o stalnem napredovanju Slovencev. Seveda mislim, da gre za izhodišče na drugi, višji ravni, ne za vrnitev na »staro«. Poudariti želim, da smo prišli do točke, ko spoznavamo, da bi z morebitnimi novimi konverzijami po nepotrebnem ponavljali zgodovino. Novo je spoznanje o izčrpanosti vrednote konvertibilnosti. — Avtorjeva opomba.

vrste vprašanj. Čisto konkretno: v mislih imam spet temeljne točke Osvobodilne fronte slovenskega naroda, in sicer kar po vrsti vse točke od pet do osem. Gre za lojalnost vseh skupin, ki so sodelovale v OF, za prevzem oblasti od OF kot celote, za reševanje vseh vprašanj dosledno ljudsko demokratično, za elementarno pravico slovenskega naroda, da se o notranji ureditvi Združene Slovenije in o svojih zunanjih odnosih odloča sam, OF pa bo to elementarno pravico uveljavila in branila z vsemi sredstvi.

Pa naj se vrnem k četrti točki, k preoblikovanju slovenskega narodnega značaja. Leta 1941 je lahko odločitev za oborožen odpor sovražniku izvirala samo iz trdnega prepričanja o tem, da bosta revolucija in osvoboditev z lastno oboroženo silo radikalno spremenili psiho slovenskega človeka, razrešili staro slovensko travmo o nesamostojnem, hlapčevskem narodu. V tistem usodnem času bi skepsa peljala k pasivnosti, pasivnost h kompromisu, kompromis pa v poraz. V tej nadvse pomembni razsežnosti ne vidim nikakršne večje razlike med različnimi nazori, od Kardelja do Kocbeka.

Sam tega obdobja nisem doživel; čas, v katerem sem odraščal, je bil v vseh, ponavljam, prav v vseh pogledih porevolucijski mirnodobni čas — in to kljub utrudljivemu ponavljanju (ki sega vse do današnjih dni), da revolucija teče in se razvija itd. Vsa ta fantazma o permanentni revoluciji je ena osnovnih zmot ideološke dobe, iluzija, s katero je treba že vnaprej razčistiti. Pri marsikom je bilo — in je še — sklicevanje na revolucijo iskreno, v resnici pa je že prav kmalu pomenilo zgolj nenehno obnavljajočo se legitimiteto oblasti. Gre za takó očitne resnice, da se mi zdi o njih sploh neplodno razpravljati, omenjam jih le zato, da bi nakazal tisti nepremostljivi prepad, ki loči današnji čas od leta 1941, skupaj z vsemi generacijskimi drugačnostmi.

Najbrž nam je danes vsem jasno, da se četrta temeljna točka OF ni uresničila. In to predvsem zato, ker se ni mogla. Kot sem že rekel: verjamem, da je bila leta 1941 to edina perspektiva (skupaj z zagatno dediščino neuresničenega slovenstva, pa s Cankarjevo in cankarjansko bolečino o vnukih svojih dedov), ampak danes z njo ni kaj početi. Ne samo, da enkratno dejanje, pa naj bo še tako herojsko, ne more tako rekoč z odlokom spremeniti narodnega značaja — sama volja kljub vsemu ne more premikati gora — tu gre tudi za druga dejstva. Slovenci smo ohranili simptome fizično, številčno majhnega naroda in jih tudi bomo ohranili, dokler bomo obstajali. V tem ne vidim prav nič slabega, to je nujnost, ki jo moramo vzeti nase — brez grenkobe in samopomilovanja, pa tudi brez samopoveličevanja in iluzij o nekakšni izvoljenosti. Saj so po drugi strani tudi simptomi tako imenovanih velikih narodov v marsičem nesimpatični, obremenjujoči, moreči, blokantni.

Čisto neposredno: pri malih narodih imata jezik in kultura specifično, nadvse občutljivo vlogo, in kar se tega tiče, že v Jugoslaviji nastajajo temeljni nesporazumi in huda, stvarna nasprotja, ki jih nikoli

ne bo mogoče zgladiti. Predvsem pa je med nami, in to upravičeno, stalno navzoč strah, da si Slovenci kot narod ne moremo privoščiti hudih strateških napak in zmotnih odločitev, kajti s tolikim trudom zgrajeno in ohranjeno ravnotežje na vseh področjih — od gospodarskega do kulturnega, pa nič manj ekološkega, šolskega, zdravstvenega itd. — se nam zlahka čez noč zamaje v dokončno katastrofo. S to stalno nacionalno ogroženostjo pa se očitno bojimo odkrito soočiti, ker bi jo lahko drugi tolmačili kot naše nezadovoljstvo s federacijo ali še kaj nevarnejšega.

Oglejmo si zdaj s tega vidika prva povojna leta jugoslovanske sovjetizacije! Besede so trde, toda o tem, da je resnično šlo za sovjetizacijo, zgovorno in neusmiljeno nepodkupljivo govorijo časniki, revije, knjige, zlasti pa ukrepi tedanjega časa. To obdobje se je na vso srečo sklenilo z letom 1948, čeprav s časovnim zamikom. Drznem si tvegati hipotezo, da je bila povojna centralizirana etatiistična država po svoji notranji naravi velika nevarnost za slovenski nacionalni obstoj. Slovenci bi se prej ali slej znašli v vlogi bilingvistov, to pa bi pomenilo naš konec, konec kot suverene nacionalne skupnosti, in to prav v tistem smislu, kot so to suverenost definirale temeljne točke OF. Po svarilen zgled takšnih tragičnih nacionalnih usod ni treba daleč. Kaj je v centralizirani Sovjetski zvezi pomenila dvojezičnost za narode, kakršna sta, denimo, ukrajinski ali beloruski . . .

Četrta temeljna točka OF pa se ni uresničila še iz drugih razlogov. Pustimo ob strani njeno utopično razsežnost in se omejimo na tisto, kar je vendarle bilo v mejah možnega. Tudi do tega ni prišlo, to pa zato, ker niso bile izpolnjene druge točke, od pet do osem, se pravi tiste postavke, ki sem jih omenil na začetku. O pluralizmu v OF in o prevladi komunistične partije, o dolomitski izjavi in podobnem je bilo prelitega že veliko črnila. Kaj bi bilo, ko bi bilo . . . Takšno prerokovanje za nazaj me ne zanima, saj omogoča najbolj fantastične in neverjetne špekulacije, ki so zmerom samo voda na mlin tistemu, ki jih kombinira in razpleta. Mislim pa, da je bilo še posebej ob koncu vojne naivno pričakovati, da se bo položaj tako v Sloveniji kot v Jugoslaviji razpletel bistveno drugače, kot se je, se pravi, da bo komunistična partija sprejela kakršnokoli drugo varianto kot svojo absolutno prevlado. Razglabljanje, da bi bilo vse drugače, ko bi bila partija bolj pluralistično odprta do drugih skupin, se mi zdi vse preveč moralizatorsko in akademsko vprašanje. Ne glede na vse to ostaja kot neizprosna resnica v prvi vrsti dejstvo, da je komunistična partija vzela v svoje roke celotno oblast dobesedno po boljševiškem zgledu, se pravi po zgledu, ki je v zadnjih osemindesetih letih jasno in nedvoumno pokazal svoje negativne rezultate. Zavladali sta ena resnica in ena vizija, zakonodajna in izvršna oblast sta se združili v nedeljivo celoto, vse drugo se je lahko samo ali prilagodilo ali propadlo. Komunistična partija je odločala in vodila v imenu ljudstva, ne da bi ga

bila o čemerkoli zares povprašala za mnenje. O naravi te oblasti leta 1945 nima smisla slepomišiti.

In zdaj bi se vprašal: kako naj se v takih razmerah sploh skušajo uresničiti temeljne točke OF? Ne morejo se, pa naj bo partija še tako požrtvovalna, poštena in dobro misleča. Blokada je namreč skrita že v samem principu, ki svojim nosilcem že vnaprej zveže roke in strahotno zoži področje delovanja. Ni šlo torej za nikakršno zaroto oblastiželjnejšev, ki bi samo zato povezali vsakršno drugačnost, da bi lahko sami vladali. Šlo je za iskreno prepričanje o absolutni resnici, in to celo strogo znanstveno utemeljeno. Čeprav nam to vse skupaj ne pomaga veliko, še toliko manj, ker so bile večnostne resnice od nekdaj zelo problematična osnova za demokratično in odprto skupno življenje.

Posledice tega apriornega ekskluzivizma vsi dobro poznamo in jih tu omenjam zgolj zato, da bi opozoril na vse, kar smo zamudili, na vse, kar nas je peljalo stran od vizije, zarisane v programu OF. Ne samo, da je bilo slovensko občestvo po vojni surovo razdeljeno na dve polovici, na verujoče in neverujoče (to je ene in druge pahnilo v še večje ozkosti), ne samo, da ni to občestvo v celoti o ničemer odločalo, eshatološko in teleološko zastavljena oblast je posamezniku — in skupnosti — po svoji notranji zakonitosti sistematično onemogočala samostojno mišljenje, razvoj državljanskega poguma, oblikovanje zavesti o odgovornosti do naroda in družbe, skratka, tisto osnovno samozavest, ki loči zrelega, odgovornega človeka od nemočnega kolesca v sistemu, ki loči sodobno in demokratično družbo od nesodobne in nedemokratske (da se ne bi učenjakarsko prepirali o definicijah). V praksi je to pomenilo dejstvo, da so bili slovenski pesniki in pisatelji, če gledamo v odstotkih, najbolj preganjan del slovenske populacije, to pa je še toliko bolj paradoksalno, če upoštevamo njihovo vlogo v OF in narodnoosvobodilnem boju. Potem je tu farsa v zvezi s sindikati, kar je še toliko bolj cinično, če se spomnimo, v čigavem imenu se je utemeljila nova oblast. Pa gluhost do Kocbeka in njegove odprtosti v zvezi z odnosom med oblastjo in krščanskimi množicami. Strah in nezaupanje, pa tudi grenkoba in razočaranje, so kaj kmalu zamenjali osvobodilni zanos. Nič čudnega, da se je odpiranje v petdesetih in in šestdesetih letih izteklo v množičen beg v potrošništvo in zasebnost.

Po vojni so tako rasle generacije, med katerimi je bila cela vrsta nerealiziranih, celo zlomljenih ljudi kot posameznikov, obenem pa se je znova obnavljala blokada narodovih talentov, zmožnosti, spretnosti, ne nazadnje tudi delavnosti. Tega zgodovinskega izpita ni doslej uspešno opravila še niti ena partija na oblasti, ob čemer bi se morali tudi naši partijski teoretiki zamisliti in čisto na novo postaviti vrsto temeljnih vprašanj o praksi socializma.

Čemu bi brskali po starih ranah, bo kdo porekel (kot je porekel ob dachauskih procesih in kot še danes marsikdo govori v zvezi s pobojem domobrancev v Rogu), živimo v svobodnejših in odprtejših

časih, zavijajmo vsi skupaj rokave in pozabimo na preteklost. Kar je bilo, je bilo. Pustimo ob strani protislovnost te logike, ki sicer nemudoma nevrotično reagira že ob misli na kakšno drugo nacionalno spravo (pa ne politično, ampak tisto intimno narodovo, človeško). Mislim, da se moramo s preteklostjo soočiti zato, ker je v njej trdno zakoreninjena vrsta današnjih zmot in nesporazumov, ne da bi se jih njihovi akterji pogosto sploh zavedali.

Trenutno živimo v razmerah, ko je mogoče v javnosti — vsaj v Sloveniji — izgovoriti in natisniti skorajda vsakršno misel, analizo, prognozo, naj bo še tako neprijazna in kritična do vladajočega sistema. A vse to nima nikakršnega učinka, kajti sistem je strukturiran tako, da lahko praktično in funkcionalno delujejo samo strogo institucionalizirane pobude s samega vrha (od šolske reforme do prestrukturiranja slovenskega gospodarstva). Takšna logika pa ni uspešno delovala najmanj od razsvetljenega absolutizma naprej nikoli. Zato nikakor ni samo neobvezen aforizem tista lapidarna misel, da je pri nas veliko svobode, pa malo demokracije. Kajti natančno za to gre. Svoboščine, ki jih imamo na Slovenskem zdaj, niso majhne, vendar pa so povsem nezanesljive, reverzibilne. Čez noč lahko pride do novega sestanka na vrhu — jugoslovanskem ali slovenskem — kjer se bo ponovila zgodovinsko tragična izkušnja s konca leta 1971. Tudi v zvezi s tem dogodkom bi veljalo otrestiti se sramežljive zadržanosti. Dajmo, analizirajmo končno odkrito njegovo pravo težo in posledice, ki jih je pustil za sabo. Na tem področju namreč vedno znova prevladuje miselnost, ki se spotika ob vsako drzno besedo, češ da bomo zaradi nje izgubili še tiste svoboščine, ki smo si jih s tolikšnim trudom pridobili. Hvala lepa za svobodo, ki mi jo kdo podarja glede na svojo dobro ali slabo voljo. Ali so svoboščine trdno vgrajene v sistem ali pa so le navidezne. In oblast, ki bi hotela ustvarjati »nov lik aktivnega slovenstva«, na to ne bi smela pozabiti niti za trenutek.

Glede na temeljne točke OF od štiri do osem pa je ideološka ozkost in ekskluzivnost kontraproduktivno delovala tudi v odnosu do Evrope, se pravi do drugačnih idej in miselnih dosežkov od umetnosti in filozofije do politike in ekonomije. Skoraj petnajst let je po vojni izrazito prevladovala logika zaprtih mejá — tako glede fizičnega kot glede duhovnega pretoka. (Kako naj bi se torej po duhu in črki 8. temeljne točke OF »o svojih zunanjih odnosih odločil slovenski narod sam«?) Odkrito je treba reči, da je bil to velik korak nazaj glede na predvojno — in tudi medvojno — stanje v slovenski kulturi. O tem se je moč zlahka prepričati, če primerjamo knjižne programe, revialno politiko, raven in obseg kulturnih in kulturno-političnih polemik pred vojno in po njej. O kakšni sproščeni in samoumevni samozavesti slovenskega naroda in o aktivnem slovenstvu torej ne more biti govora. Če so se narodovi oblastniki tako zelo bali škodljivih tujih vplivov, bali za narodovo moralno zdravje, to bolj kot o čemerkoli drugem govori o njihovem strahu in nezaupanju. In to nezaupanje je postalo

merilo za novega socialističnega človeka. Značilna ksenofobičnost socializma, ki je na vseh področjih brez izjeme tako katastrofalna, ima tudi svojo vrhunsko paradoksnost, ki bi bila čez vse smešna, ko ne bi bila tako žalostna: zapovedani so namreč tuji vplivi, ki pa so resnično docela neustrezni in privarjeni brez trohice razsodnosti in logike.

Dotatno se problemi okrog slovenskega narodnega značaja zapletajo, če skušamo natančneje premisliti položaj Slovencev v Jugoslaviji. Sintagma o bratstvu in enotnosti, o geslu, ki je bilo v praksi zares edino sposobno razrešiti krvavi voz mednacionalne državljanske vojne, je dolga desetletja prikrivala dejansko stanje. Zadeve naj bi bile enkrat za vselej rešene, vsakršno nekonvencionalno razmišljanje o njih je bilo skorajda prepovedano. Prej ali šlej je moralo priti do kriz na Kosovu, na Hrvaškem, pa spet na Kosovu, v Bosni in Hercegovini, pa znova v Srbiji... Pustimo zdaj genezo teh sporov in spopadov, ki niso od včeraj. A v Sloveniji prejkoslej prevladuje miselnost, naj se v te zadeve ne bi vtikovali, saj se nas v bistvu sploh ne tičejo. Po mojem je to značilna slovenska zmota, kot da se ne bi zavedali, da plujemo na isti ladji, čeprav ne zmerom v isto smer. Ne bom zdaj delil lekcij levo in desno, tega je pri nas že več kot dovolj. Rad bi opozoril samo na dve reči. Prvič. V nedavni preteklosti pa tudi v današnjih dneh lahko vidimo, kako je vrsta visoko kultiviranih razumnikov evropskega formata, demokratičnih in prodornih duhov zapadla v poenostavljajočo in nacionalno mitologizirano izrazito emocionalnih osnovah. Vprašam se, ali je slovenska inteligenca zanesljivo imuna na sirenske speve iracionalnosti? Res lahko samo z distance zmajujemo z glavami nad drugimi, prepričani, da se nam kaj podobnega ne more niti v sanjah zgoditi? Mene je včasih preprosto strah. In drugič. Zaradi neprenehne idealizacije izrazito neidiličnega stanja se slovenska politika in gospodarstvo dolga leta nista spraševala, kakšne posledice bo imel prihod stotisoč delavcev iz drugih republik v Slovenijo, čeprav se v podobnih situacijah povsod po svetu in v vseh sistemih dogajajo nemajhne težave. Civilizacijske razlike — da o ekonomskih in drugih ne govorimo — so enormne in prav nič, ampak res prav nič ne kaže, da bi se zmanjševale. Ravno nasprotno, vsi konkretni predlogi glede zmanjševanja teh razlik izhajajo iz docela retrogradnih centralističnih pogledov in prepričanj. Tudi ta kriza lahko usodno vpliva na slovensko občestvo. Raziskave javnega mnenja kažejo, da se razlike v vrednotah samo še večajo. Slovensko javno mnenje (1986) je v neverjetnem razkoraku tako z usmeritvijo večine drugih republiških politik kot tudi s tamkajšnjim javnim mnenjem. A kaj, ko je strah pred očitki o separatizmu tako močan, da nam sproti blokira misli, kaj šele besede in dejanja. Najbolj razvidno se ta sindrom kaže v zvezi z Jugoslovansko ljudsko armado. Med mladimi Slovenci ni več tako rekoč nikakršnega zanimanja za vojaško kariero (po uradnih podatkih armade). Med drugim to pomeni tudi, da vprašanje poveljujočega jezika sploh ni tako samoumevno, kot bi nam grozeče radi dopovedali vojaški vrhovi, ki bi očitno najraje

prepovedali vsakršno kritično misel o sebi zunaj svojih vrst (ta ofenziva sega od sodnih procesov do množičnih medijskih in kongresnih kampanj). Pa je to vendarle vprašanje, ki sega v samo bistvo programa OF.

In ko sem že omenil mlade, na katerih naj bi svet stal (kar danes zveni kot čista ironija), je tudi tu nojevstva več kot preveč. Takole bi rekel: tisti mladi Slovenci in Slovenke, ki se še niso docela — po vzoru svojih staršev — predali zasebništvu in zgolj skrbi za lastno afirmacijo ali vedno bolj celo za golo preživetje, tisti mladi torej vidijo svet popolnoma drugače, kot ga slika vladajoči diskurz. Ne zanimata jih ne vojska ne partija, ne bero ne Marxa ne Kardelja. Zrasli so v postideološkem času in ni ničesar in nikogar, ki bi jih lahko popeljal s starimi resnicami na stara pota. Na probleme demokracije, svobode, tolerantnosti, predvsem pa na vprašanja svojih pravic in potreb gledajo z drugačnimi očmi. Levo in desno sami po sebi, zunaj stvarne prakse, sta zanje prazna pojma, in prav je tako. Politika, kakršno se gre slovenska elita zadnjih štirideset let (tudi v okviru ravnokar imenovane dihotomije levo-desno), jih prav nič ne zanima. Samo dve možnosti sta: ali tudi tej generaciji nalepiti etiketo desničarstva in kar je podobnih izpraznjenih floskul ali pa pustiti, da si sama skuša ukrojiti po svoji meri svoje poglede in usodo. Če bi hoteli biti zvesti duhu OF, potem izbira ne bi smela biti težka.

V vsem tem in še v marsičem drugem vidim izziv Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Naj za konec citiram avtorja, ki sem ga v svojem življenju le redko navajal. Toliko, da vidimo, kaj je danes z vizijo, ki je bila zapisana daljnega leta 1938. Tako je opisanih šest vprašanj, ki »tvorijo slovenski narodni problem« in na osnovi katerih je »očitno torej, da ta vprašanja zadevajo vse plasti naroda. Narodno gibanje v današnjem času potemtakem ne more biti drugačno kakor demokratično občeljudsko gibanje.«

»1. Vprašanje nacionalne državnosti. Vsebina tega vprašanja je v pravici, da sleherni narod sam odloča o notranji ureditvi svojega državnega življenja in o svojem odnosu do drugih narodov.

2. Vprašanje gospodarske politike in izkoriščanja množic, se pravi, predvsem vprašanje gospodarske hegemonije in gospodarskih prednosti vladajočega naroda: v bančništvu (koncentracija kapitala), industriji (demontaža industrije), v zunanji trgovini (usmeritev izvoza), v izkoriščanju državnih monopolov, pri gradbenih delih (ceste, železnice, bolnice, šole itd.), pri javnih delih, pri državnih nabavah, pri nastavljanju uradnikov, v davčni politiki itd. Sem spadajo tudi prednosti za vladajoči narod, ki jih prinaša 'hegemonistični ključ' pri razdeljevanju izdatkov, kreditov, najrazličnejših fondov itd.

3. Agrarno vprašanje, to je vprašanje o veleposestvih, o na pol fevdalnih odnosih, o kmečkem gladu po zemlji in o vseh bremenih, ki teže kmečkemu človeku.

4. Vprašanje o političnih svoboščinah in pravicah, ki jih običajno kratijo zatiranim narodom.

5. Kulturno vprašanje, to je vprašanje o svobodnem razvoju narodne kulture, in sicer tako na področju razvijanja jezika, literature, umetnosti itd. kakor tudi na področju organizacijskega utrjevanja narodne samobitnosti; sem spada vprašanje o šolah, učbenikih, kulturnih in drugih društvih itd. ter o materialnem fondu za razvijanje te kulture, ki je odvisen od gospodarske moči naroda.

6. Vprašanje zunanje politike, to je prostosti, da narod sodeluje v mednarodnem življenju tako, kakor najbolj ustreza potrebam njegovega napredka in nacionalne svobode.«

Kaj je torej zdaj z vprašanjem o današnjih in nekdanjih dilemah? Mogoče pa le niso tako zelo različne, samo da so ravno tisti, ki so imeli v rokah vse škarje in vse bale platna, storili marsikaj, da so zameglili vrsto čez vse preprostih resnic.

Jaša Zlobec

Ljubljana, 3. XI. 1986

Dr. Veljko
Rus

Kultura in organizacija

ZGODOVINSKE OKOLIŠČINE LETA 1941

Četrta točka programa Osvobodilne fronte, katere cilj je oblikovanje nove kolektivne identitete Slovencev, je zelo verjetno plod številnih razgovorov med ustanovitelji Osvobodilne fronte. Iz zapiskov Josipa Rusa sledi, da je bil v zvezi s formulacijo 4. točke s strani sokolov odločilnega pomena sestanek med njimi in komunisti 13. januarja 1941 v kavarni Majcen za Bežigradom. Cilj sestanka je bil v tem, da se razbistrijo stališča sokolov do JNS in komunistov do SZ. Takratna stališča komunistov do teh vprašanj so znana in dokumentirana, zaradi tega o njih ne bom govoril. Stališča predstavnikov slovenskega Sokola pa so bila približno naslednja:

1. Glede na naraščajoči fašizem in nacizem je naslonitev na SZ edina možna alternativa:

2. Za sokole je ključnega pomena dejstvo, da je SZ v svoji ustavi iz leta 1936 zadovoljivo rešila nacionalno vprašanje s tem, ko je deklarirala samoodločbo narodov kot temeljno ustavno načelo:

3. Sokoli se ne vežejo na JNS. Njihova neodvisnost od liberalne stranke je bila izpričana v desetletnem intenzivnem boju proti strankarski zlorabi Sokola v politične namene, v boju proti podržavljanju